

Nowosad-Bakalarczyk, Marta

"Tożsamość a język w perspektywie
sławistycznej", red. Stanisław Gajda,
Opole 2008 : [recenzja]

Etnolingwistyka 21, 359-360

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Noty opracowali:

Maciej Abramowicz (MA), Jan Adamowski (JA), Iwona Bielińska-Gardziel (IBG), Agnieszka Dudek-Szumigaj (ADSz), Nina Gryszkowska (NG), Monika Grzeszczak (MG), Mateusz Jastrzębski (MJ), Agnieszka Kościuk (AgK), Agnieszka Kulisz (AK), Irina Lappo (IL), Anna Niderla (AN), Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (SNB), Marta Nowosad-Bakalarczyk (MNB), Ewa Paclawska (EP), Katarzyna Prorok (KP), Joanna Szadura (JSz), Sebastian Wasiuta (SW), Marta Wójcicka (MW), Aneta Wysoka (AW).

Polska polityka językowa w Unii Europejskiej, red. Jacek Warchała, Jadwiga Krzyżyk, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008, 339 s.

Prezentowany tom jest zapisem VI Forum Kultury Słowa, zorganizowanego w Katowicach w dniach 20–22 października 2005 roku pod hasłem „Polska polityka językowa wobec członkostwa Polski w Unii Europejskiej”. W 11 referatach przedstawiciele różnych środowisk podjęli tematy związane z pozycją, kształtem i funkcjonowaniem polszczyzny w „nowej” rzeczywistości, m.in. wpływ języków obcych na kształt języka (B. Walczak), diagnozę stanu języka, prognozę i proponowane działania związane z jego przyszłością (S. Gajda). Omówiono politykę językową niektórych krajów europejskich (W. Pisarek), również politykę językową w odniesieniu do języków regionalnych i mniejszościowych (T. Wicherkiewicz, J. Tambor). Wskazywano zadania polskiej polityki językowej w UE, czynniki decydujące o statusie polszczyzny (A. Pawłowski), problemy pracy unijnych tłumaczy (J. Zaczekiewicz) oraz sposoby promocji języka polskiego na świecie (A. Dąbrowska). Analizowano również stan współczesnej polszczyzny, wyróżniając polskie języki publiczne („językowe aspekty manifestowanych publicznie postaw”): język narodowy, oficjalny, populistyczny, język sukcesu i luzu (J. Bralczyk, J. Wasilewski). Przedstawiono stan badań nad *Słownikiem pojęć politycznych i społecznych Europy Środkowej i Wschodniej* (E. Sękowska) oraz rozważania na temat tożsamości narodowej w kontekście szerszej pojmowanej świadomości europejskiej (A. Furdal). Oprócz referatów zamieszczono również zapis dyskusji, panelu dyskusyjnego oraz wnioski i postulaty będące efektem dysputy.

AK

Tożsamość a język w perspektywie slawistycznej, red. Stanisław Gajda, Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 2008, 410 s.

Tom powstał w związku ze zgłoszonym przez Komisję Słowiańskich Języków Literackich na Międzynarodowy Kongres Slawistów w Ochrydzie (2008 r.) blokiem tematycznym „Tożsamość a język w perspektywie slawistycznej”. Zawiera 20 referatów, w tym 6 wystąpień kongresowych przygotowanych przez badaczy zajmujących się tożsamością, zaproszonych do udziału w tomie: językoznawców, literaturoznawców, historyków, filozofów, socjologów i kulturoznawców z Rosji, Czech, Austrii, Macedonii, Belgii i Polski. Podzielono je na trzy części: I. *Tożsamość a język*. II. *Język w południowosłowiańskich dyskursach tożsamościowych*. III. *Dyskursy tożsamościowe na słowiańskiej północy*. Wprowadzeniem do tomu jest tekst Stanisława Gajdy, dotyczący pojęcia tożsamości, relacji tożsamość – język oraz słowiańskiego kontekstu tej relacji. Autorzy publikowanych referatów, mając swobodę wyboru w ramach nadrzędnego tematu, podjęli wybrane aspekty pojęcia tożsamości, m.in.: typy tożsamości grup etnicznych i ich możliwe implikacje w sferze postaw

wobec języka (Z. Bokszański), wyobrażenia starożytnych i średniowiecznych historyków dotyczące pochodzenia i języka Słowian (J. Strzelczyk), fenomen kulturowo-językowej tożsamości i jego ewolucja na przykładzie j. czeskiego (G. P. Neščimenko), związek tożsamości osobowej z akwizycją ojczyznojęzyka (J. Kmita), syndrom wielojęzyczności we współczesnych językach i literaturach narodów byłej Jugosławii (M. Czerwieński), różnice funkcjonalno-stylistyczne pomiędzy językami serbskim, chorwackim i bośniackim (B. Tošovič), kodyfikacja języka chorwackiego jako temat literacki (Julian Kornhauser), tożsamość w języku macedońskim (L. Minova-Gurkova), leksykografia w aktach i procesach polskiej autoidentyfikacji narodowej (W. Chlebda), dyskurs tożsamościowy w polskiej literaturze po 1989 roku (E. Dąbrowska), wskaźniki tożsamości narodowej na przykładzie Polaków na Ukrainie Wschodniej (H. Krasowska). Zdecydowanie przeważa zorientowanie na tożsamość etniczno-narodową.

MNB

Łarysa Masenko, *Język i społeczeństwo. Wymiar postkolonialny*, tłum. i red. Artur Bracki, weryfikacja przekładu Janusz Rieger, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2008, 198 s.

Autorka z punktu widzenia socjolingwisty podchodzi do problemu relacji między językiem a tożsamością narodową. Przyjmuje znaną opozycję centrum – peryferie, ostatnio popularną za sprawą studiów postkolonialnych, jako narzędzie opisu sytuacji językowej na Ukrainie na przestrzeni dziejów. Domniemane centrum sytuuje się w Moskwie, Ukraina zaś jest peryferiami mocarstwa, stąd też nierównorzędność języków – rosyjski jako język kolonizator oraz ukraiński jako język skolonizowany.

Opisy historii i współczesności zajmują mniej więcej po połowie książki. W swej podstawowej warstwie jest ona poświęcona omówieniu historii ukraińskiego języka literackiego. Łarysa Masenko datuje jego początki na wiek XVI, kiedy to ustny język ukraiński zaczął przenikać do języka liturgii, cerkiewnosłowiańskiego. W kolejnych rozdziałach omawia dzieje ukrainizacji w latach 20., a następnie wielki od niej odwrót: w latach 30. i 40. nastąpiła likwidacja edukacji ukraińskojęzycznej, a dorobek językoznawstwa z poprzedniej dekady uznano za „szkodliwy i nacjonalistyczny”; w latach 60. i 70. trwała intensywne rusyfikacja, a szczególnym naciskom poddawano leksykografię; następnie w kolejnym dwudziestoleciu zwalczano – z pozycji hegemonu – „ukraiński nacjonalizm burżuazyjny” i wdrażano, wedle sformułowania autorki, „precyzyjny program mechanizmu wynarodowienia poprzez etap dwujęzyczności”. Dalsza część książki poświęcona została opisowi współczesnej sytuacji językowej na Ukrainie, a więc normom pisowni i terminologii, ustnej odmianie języka i wulgaryzacji mowy, *surżykowi* jako „językowi trzeciemu” (subjęzykowi), a w końcu – stratyfikacji społecznej języka ukraińskiego. Autorka proponuje stosowanie pojęć stałości i stabilności językowej do opisu sytuacji bilingwów.

Książce przyświeca cel praktyczny – „rozszerzenie bazy społecznej języka ukraińskiego”. Autorka podkreśla niestabilną pozycję językową (a w konsekwencji – tożsamościową) Ukraińców, konieczność „zdecydowanej zmiany wektora dwujęzyczności” – mianowicie zmiany po 1991 roku dokonują się zbyt wolno, by osłabił „ruch inercyjny ku rosyjskiej jednojęzyczności”. W tym punkcie sformułowane zostało również zadanie dla elit: „zatrzymać rozpedzone koło zamachowe rusyfikacji”.

SW